

Erfgoed in gemeente Noordoostpolder

Pionieren in erfgoed

Monumentenbeleid 2013 – 2018

Inleiding

Waardevolle gebouwen en cultuurhistorische structuren zijn belangrijk voor de identiteit van de gemeente Noordoostpolder. Beeldbepalende kerken, schuren, polders met kenmerkende dorpen en boerenerven: het zijn de bakens die ons vertellen dat we thuis zijn. Naarmate de relatief jonge Noordoostpolder ouder wordt, tekent die identiteit zich steeds duidelijker af en wordt ze belangrijker. Voor veel mensen geeft de herkenbaarheid van monumenten een gevoel van intimiteit en geborgenheid. Ons cultureel erfgoed is dan ook de trots van veel inwoners.

Om deze identiteit te bewaren moet het karakteristieke erfgoed zichtbaar blijven en een vitale rol spelen in de kernen en het buitengebied van de toekomst. Als gemeente moeten we daarom onze waardevolle gebouwen en cultuurhistorische structuren beschermen. Dit kan leiden tot een nog mooier en beter herkenbare Noordoostpolder.

Een allesomvattend monumentenbeleid heeft onze gemeente tot nu toe niet gehad. De zorg voor monumenten was vastgelegd in diverse beleidsdocumenten. Deze plannen gingen vooral over landschappelijke elementen en niet over de unieke, planologische opzet van onze gemeente of over waardevolle objecten.

Met het wijzigen van de wetgeving rondom monumentenzorg is het hoog tijd om een monumentenbeleid te bepalen. Deze nota is hiervan het resultaat.

Leeswijzer

De nota begint met een korte beschrijving van het kader waarbinnen het monumentenbeleid valt. Hoofdstuk 2 gaat over monumentenzorg in het recente verleden en over de huidige situatie. In hoofdstuk 3 worden de relaties van de monumentenzorg met andere beleidsterreinen beschreven. Hoofdstuk 4 geeft aan hoe het nieuwe monumentenbeleid eruitziet en welke doelen wij nastreven. In hoofdstuk 5 staat de procedure beschreven hoe de gemeentelijk monumenten worden aangewezen. Tot slot worden in hoofdstuk 6 kort de rijksmonumenten behandeld.

Hoofdstuk 1

Kaders van het monumentenbeleid

Als gemeente moeten wij beleid ontwikkelen over hoe wij omgaan met ons cultuurhistorisch erfgoed. Hoewel wij hierin een bepaalde mate van vrijheid hebben, moeten we wel rekening houden met wettelijke kaders. Deze beschrijven we in dit hoofdstuk.

Monumentenwet 1988

De Monumentenwet uit 1988 behandelt twee soorten monumenten: rijksmonumenten en stads- en dorpsgezichten. Een rijksmonument is door zijn cultuurhistorische waarde en schoonheid van nationaal belang. Eerder konden alleen panden en objecten van 50 jaar of ouder als rijksmonument worden aangewezen, maar deze grens geldt niet meer. Rijksmonumenten zijn in het Monumentenregister ingeschreven door de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE). Het hele object, of het nu een gebouw of een object in de openbare ruimte betreft, is beschermd. Dat betekent dat er zonder vergunning niets aan een rijksmonument veranderd mag worden. De bescherming voor rijksmonumenten ligt al jaren bij de gemeenten. Wanneer er een aanvraag voor een vergunning binnenkomt, moet de gemeente advies vragen van de monumentencommissie van de gemeente. Tot 2009 was het verplicht om ook aan de RCE advies te vragen. Sinds 2009 is het alleen

nog maar nodig om bij ingrijpende wijzigingen aan rijksmonumenten (sloop, herbestemming, reconstructie en ingrijpende restauratie) advies te vragen aan de RCE. Bij het beslissen over een vergunningaanvraag weegt de gemeente de belangen af van de eigenaar/gebruiker en van het monument zelf.

In het kader van de Monumentenwet kunnen de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en de Minister van Infrastructuur en Milieu ook stads- en dorpsgezichten aanwijzen als monument. Dit zijn gebieden met beeldbepalende gebouwen met historische karakteristieken. Hiervoor moet een gemeente beschermende bestemmingsplannen maken waardoor het bouwen in de beschermd stads- en dorpsgezichten aan planologische regels is gebonden. Daarnaast gelden beperkingen op het gebied van vergunning vrij bouwen. Binnen een beschermd stadsgezicht of dorpsgezicht hoeft niet elk pand een monument te zijn.

De Monumentenwet 1988 regelt niet de bescherming van gemeentelijke monumenten. Daarover beslissen de gemeenten zelf.

Monumenten Inventarisatie en Selectie Project (MIP en MSP)

Het landelijke Monumenten Inventarisatie Project (MIP) is uitgevoerd tussen 1986 en 1995. Het project was gericht op de periode van vóór 1962. Per gemeente zijn de waardevolle gebouwen en andere objecten beschreven. Hierdoor ontstond meer inzicht in de monumentenzorg en de Nederlandse cultuurgeschiedenis. Aan ieder gebouw is een waardering gegeven. Eén ster betekent van lokaal belang, twee sterren staat voor regionaal belang en gebouwen met drie sterren zijn van nationaal belang. Aan rijksmonumenten werd een 'M' toegevoegd.

Met behulp van de resultaten van het MIP is het Monumenten Selectie Project (MSP) uitgevoerd. Per gebied werd een indicatieve lijst opgesteld van gezichten, complexen, gebouwen en objecten die naar verwachting beschermd konden worden. Hierbij zijn vijf criteria gebruikt: cultuurhistorische waarden, architectuurhistorische waarden, ensemblewaarden, gaafheid/herkenbaarheid en zeldzaamheid.

Modernisering monumentenzorg (Momo)

Het Rijk is in 2009 begonnen met het moderniseren van de monumentenzorg, afgekort Momo. Deze moet meer 'omgevingsgericht' zijn. De zorg voor monumenten staat nog steeds voorop, maar deze moet meer in relatie met de (zichtbare) omgeving gebeuren. Dit betekent dat de monumentenzorg wordt gekoppeld aan de ruimtelijke wet- en regelgeving.

Voor gemeenten heeft de Momo een aantal gevolgen. Bij het maken van bestemmingsplannen moet rekening worden gehouden met de cultuurhistorische waarde van een gebied. Dit moet al in een vroeg stadium gebeuren en niet meer achteraf nadat alle plannen al zijn gemaakt. Ook moet een gemeente archeologische vindplaatsen beschermen.

Met de Momo wil het Rijk behoud en vernieuwing met elkaar verbinden. Zo wordt herbestemming van leegstaande rijksmonumenten gestimuleerd. Kerken kunnen bijvoorbeeld worden ingericht als kantoor, oude kloosters worden omgebouwd tot appartementen. Dit voorkomt leegstand en verval.

Verder maakt de Momo het eigenaren makkelijker om een monument te onderhouden. Het aanvragen van subsidies wordt eenvoudiger en minder tijdrovend. Voor een verbouwing, restauratie of sloop hoeft een eigenaar alleen een omgevingsvergunning aan te vragen. Alleen voor veranderingen aan een archeologisch rijksmonument is nog een monumentenvergunning nodig. Ook het aanvragen van een vergunning voor kleine ingrepen zal sneller verlopen. Daarnaast zijn ook bepaalde kleinschalige ingrepen bij monumenten vergunning vrij geworden.

Tot slot worden door de Momo de inwoners en maatschappelijke organisaties betrokken bij de monumentenzorg. Inwoners kijken hier immers anders naar dan deskundigen. Ze letten meer op de belevingswaarde, de herinnering en/of de sociaaleconomische waarde van een monument.

Hoofdstuk 2

Van recent verleden naar nu

Hoe was de monumentenzorg in onze gemeente tot nu toe geregeld? Een allesomvattend monumentenbeleid ontbrak. De bescherming van monumenten gebeurde op basis van het MIP en het MSP. In dit hoofdstuk kijken we terug op wat de afgelopen jaren tot stand is gekomen en wat de huidige situatie is. De ervaringen uit het recente verleden zorgen voor input voor deze nieuwe beleidsnota.

MIP: eerste inventarisatie

Het MIP van de gemeente Noordoostpolder werd in 1987-1989 uitgevoerd. Bijna alle objecten uit de periode 1942-1962 zijn toen geïnventariseerd. In totaal telt onze gemeente ongeveer 2300 MIP-panden. Deze zijn historisch waardevol, maar hebben geen beschermd status. De inventarisatie van de Noordoostpolder bestaat uit drie onderdelen:

- algemene informatie over de situering, de bodem en de cultuurhistorische ontwikkeling van het plangebied, met nadruk op de stedenbouwkundige en architectonische aspecten;
- een inventarisatie van de stedenbouwkundige bijzonderheden van vóór 1962;
- een inventarisatie van de bouwkundige objecten van vóór 1962.

MSP: gemeentelijke monumenten

Het MSP heeft in de gemeente Noordoostpolder 41 bouwwerken als gemeentelijke monument opgeleverd. Na vaststelling in 1999 is de gemeentelijke monumentenlijst niet meer veranderd (zie bijlage met een overzicht en beschrijving van de gemeentelijke monumenten). De huidige lijst is weinig gevarieerd en sommige kernen (Creil en Espel) hebben geen gemeentelijk monumenten.

Het Oversticht: nieuwe inventarisatie

In de zomer van 2012 heeft de stichting Het Oversticht de opdracht gekregen de gemeentelijke monumentenlijst te actualiseren. De kernen in het gebied van de gemeente Noordoostpolder en het buitengebied zijn onderzocht. In de beoordeling en waardering heeft Het Oversticht de selectiecriteria overgenomen uit het MSP. Deze worden in de monumentenzorg al jaren toegepast bij het waarderen van ruimtelijk erfgoed. Het gaat bij deze criteria om architectuurhistorische, cultuurhistorische en stedenbouwkundige waarden, om zeldzaamheid en gaafheid. Het Overzicht heeft zich gebaseerd op de monumentenlijst uit het MSP. Daarnaast is heeft een gemeentelijke begeleidingsgroep objecten en gebouwen voorgesteld. Verder is er literatuur- en archiefonderzoek en onderzoek ter plekke gedaan. De inventarisatie heeft geleid tot het rapport 'Gebouwd erfgoed in de gemeenten Noordoostpolder, een inventarisatie van waardevolle bebouwing in de kernen en het buitengebied'.

Provinciale monumenten

Provincie Flevoland heeft geen provinciale monumenten. De provincie betaalt wel mee aan de instandhouding van bepaalde categorieën (rijks)monumenten.

Rijksmonumenten

In onze gemeente staan in totaal 52 rijksmonumenten. De afgelopen jaren zijn er geen nieuwe panden of objecten bij gekomen. Wel zijn de Poldertoren en de Gereformeerde

Kerk in Nagele genomineerd om in 2013 rijksmonument te worden. Deze objecten zijn namelijk kenmerkend voor de Wederopbouwperiode 1959-1965.

Beschermd dorpsgezicht

Voor beschermde stadsgezichten en dorpsgezichten gelden aparte regels. Op dit moment is Werelderfgoed Schokland en omgeving in procedure voor beschermd dorpsgezicht.

Unesco World Heritage Site Schokland en omgeving

Het grootste deel van het voormalige eiland Schokland is opgenomen op de Werelderfgoedlijst van Unesco. Dit vanwege de symboolwaarde voor de Nederlandse strijd tegen het water. De formele juridische status is dezelfde als voor de andere wettelijk beschermde (archeologische) monumenten. De instandhouding van dit monument is vastgelegd in een managementplan.

Subsidieregelingen

De gemeente Noordoostpolder heeft twee subsidieregelingen voor monumenten. De subsidie voor onderhoud en restauratie van monumenten is bedoeld voor de restauratie en het onderhoud van rijks- of gemeentelijke monumenten. Het jaarlijkse budget is € 26.619, -. De hoogte van een toegekende subsidie bedraagt 30% van de goedgekeurde kosten van voorzieningen (met een minimum van € 453,78). Kosten van voorzieningen die hoger zijn dan € 45.378,02 komen niet in aanmerking voor subsidie. De tweede subsidieregeling is de Subsidieregeling voor groot Onderhoud van Kerktorens, ook wel het 'Torenfonds' genoemd. Op de bijbehorende lijst staan vijftien kerktorens (niet allemaal monumentaal). Deze subsidieregeling is bedoeld voor het groot onderhoud van kerktorens en uurwerken. Een subsidie bedraagt 50% van de kosten tot een maximum van € 25.000, - (inclusief BTW). In de afgelopen twee jaar is één aanvraag voor het Torenfonds binnengekomen. Deze is afgewezen.

Monumentencommissie

Om een monumentenbeleid te voeren en om vergunningen voor de restauratie en verbouwing van monumenten te mogen verlenen, moet een gemeente een monumentencommissie hebben. Onze gemeente is aangesloten bij Het Oversticht. Deze stichting heeft ons geadviseerd bij het benoemen van de monumentencommissie. De leden van de monumentencommissie zijn door B&W voorgedragen en in 2009 bij raadsbesluit benoemd. De voorzitter, de leden en de secretaris en hun plaatsvervangers zijn onafhankelijk ten opzichte van het gemeentebestuur en de gemeentelijke organisatie.

Het college zorgt voor de samenstelling van de commissie. In de 'Verordening monumentencommissie Noordoostpolder' staat dat de commissie minimaal uit vier en maximaal uit zes leden bestaat. Eén of meer commissieleden moeten deskundig zijn op de gebieden cultuur-, architectuur- en kunsthistorie, stedenbouwkunde, architectuur/restauratiekunde en lokale kennis. Over het algemeen bestaat de commissie uit zes leden. Zij komen elke twee weken bij elkaar. Als dit nodig is, dan geeft de commissie een toelichting op een plan. De hierboven genoemde deskundigheid is in ruime mate aanwezig.

De commissie adviseert het college bij de inventarisatie en selectie van gemeentelijke monumenten. Daarnaast geeft de commissie advies over ingediende aanvragen voor een omgevingsvergunning voor zowel gemeentelijke monumenten als rijksmonumenten. Ook adviseren de leden het college over aanvragen voor subsidie voor restauratie en/of onderhoud van gemeentelijke monumenten. In de praktijk wordt bij omgevingsvergunningaanvragen voor MIP-panden ook advies gevraagd van de commissie. Dit advies heeft echter geen juridisch bindende werking. Moet er door het plan van het bestemmingsplan worden afgeweken, dan kan een negatief advies van de monumentencommissie wel een reden zijn om een vergunning te weigeren.

De monumentencommissie adviseert verder over monumentenzorg in algemene zin, het gemeentelijk monumentenbeleid, de financiële middelen voor het monumentenbeleid en de strategie voor de toekomst. De commissie beoordeelt monumentenplannen op grond van de Monumentenwet of de gemeentelijke Monumenten- of Erfgoedverordening. Vanaf 1 oktober 2010 doet zij dit op grond van de Wet algemene bepalingen Omgevingsrecht (WABO) en de gemeentelijke Monumenten- of Erfgoedverordening. Tot slot kan de commissie betrokken zijn bij de publiciteit rondom monumentenzorg.

De werkwijze van de commissie is vastgelegd in de Dienstverleningsovereenkomst (DVO) die de gemeente met Het Oversticht heeft afgesloten. Onderdelen zijn: planbeoordeling, vooroverleg, schriftelijke advisering aan het college, ambtelijk en bestuurlijk overleg, scholing van personeel en commissieleden en ondersteuning bij mogelijke juridische procedures naar aanleiding van bouwaanvragen. Ook opgenomen is het ter plaatse onderzoek. Het gaat hierbij om het verzamelen van informatie voor de commissie en het afstemmen van adviezen met andere relevante disciplines, zoals landschap, welstand en archeologie binnen het bureau van Het Oversticht en in het kader van het Steunpunt Cultureel Erfgoed Overijssel.

In 2009 werd de monumentencommissie 5 keer om advies gevraagd bij een aanvraag voor een rijksmonument. In 2010 gebeurde dit 3 keer.

Open Monumentendag

Om meer draagvlak te creëren voor monumentenzorg en om de cultuurhistorie in onze gemeente beter in beeld te brengen, heeft onze gemeente de afgelopen vijf jaar meegedaan aan de Open Monumentendag. De weekenden werden georganiseerd door het Comité Open Monumentendagen Noordoostpolder dat bestaat uit Aline Nysingh (hoofd culturele zaken) en Henk Kloosterman (medewerker museum Schokland en contactpersoon naar de landelijke Stichting Open Monumentendagen). Museum Schokland, Museum Nagele, De Poldertoren en Oud-Kraggenburg doen al jaren mee aan dit weekend. In 2011 was de Lichtwachterswoning bij de voormalige haven van Schokland voor de eerste keer open voor publiek.

In 2012 besloot de gemeenteraad om meer aandacht te vragen voor het Open Monumentenweekend. De raad stelde hiervoor ook financiële middelen ter beschikking. De deelnemers in 2012 waren: Museum Schokland en de Lichtwachterswoning, Museum Nagele, de Poldertoren, Oud-Kraggenburg, Gemaal Smeenge, de Bantsiliek, de voormalige N.H. kerk in Ens en de Marke. Een aantal monumenten organiseerde zelfstandig enkele randactiviteiten. De familie de Boer uit Luttelgeest stelde hun boerenerf open voor publiek.

Hoofdstuk 3

Relaties met andere beleidssectoren

Monumentenzorg staat nooit op zichzelf; het heeft een – soms nauwe – relatie met andere beleidssectoren, zoals ruimtelijke ordening en natuur en landschap.

Archeologie

Archeologie is een specifiek onderdeel van de monumentenzorg. In 2007 werd de Monumentenwet 1988 gewijzigd. Dit gebeurde naar aanleiding van het Verdrag van Malta uit 1992. Alle EU-landen stemden toen in met het behoud van archeologisch erfgoed. In de aangepaste Monumentenwet staat onder andere dat gemeenten bij het opstellen van hun bestemmingsplannen rekening moeten houden met de archeologie in de grond. Ook zijn gemeenten verantwoordelijk voor het beoordelen van archeologische rapporten. Wij hebben als gemeente Noordoostpolder in 2007 een gemeentelijk archeologisch beleid opgesteld. Onderdeel hiervan zijn een archeologische verwachtingenkaart en een beleidskaart. In het beleid staat waar de kans op het aantreffen van archeologie groot of

klein is. Daarnaast geeft het beleid aan in welke gebieden en onder welke voorwaarden er geen archeologisch onderzoek gedaan hoeft te worden.

Ruimtelijke ordening

Bestemming en gebruik van gronden regelen gemeenten via bestemmingsplannen. Dit staat onder andere in de Wet ruimtelijke ordening (Wro). De bestemmingsplannen geven aan welke bestemming gebouwen en open ruimten mogen hebben en hoe deze gebruikt mogen worden. Dit geldt dus ook voor monumenten en hun omgeving.

Het Besluit ruimtelijke ordening (Bro) regelt aan welke voorwaarden de toelichting op een bestemmingsplan en de ruimtelijke onderbouwing van een omgevingsvergunning moeten voldoen. Het Bro (artikel 3.1.6) is in 2011 zo gewijzigd dat er aandacht moet zijn voor de cultuurhistorie in het plangebied.

Een aanvraag voor een omgevingsvergunning wordt onder meer getoetst aan het bestemmingsplan. Op dit moment worden bestemmingsplannen in de gemeente geactualiseerd of zijn al geactualiseerd. Alle monumenten en MIP-panden staan op de kaart als cultuurhistorisch waardevol.

Zoals gezegd wil de gemeente de functieverandering van monumenten gemakkelijker maken. In het nieuwe Bestemmingsplan Buitengebied zullen ruime bestemmingen worden opgenomen voor de monumenten en MIP-panden.

Bouw- en woningtoezicht

De monumentenvergunning is opgegaan in de omgevingsvergunning. De gemeente neemt binnen acht tot veertien weken een beslissing over een vergunningsaanvraag als het een gemeentelijk monument betreft. Voor aanvragen van vergunningen waarbij advies aan het RCE gevraagd dient te worden geldt een termijn van 26 weken.

Bij rijksmonumenten, gemeentelijke monumenten en beschermde stads- of dorpsgezichten, mag er nooit zonder vergunning worden gebouwd. Dit is geregeld in de Erfgoedverordening gemeente Noordoostpolder 2012 en in de Monumentenwet 1988. De gebouwen in de directe omgeving van een monument vallen hier niet onder. Deze gebouwen zijn vaak wel van invloed op het beeld van een monument. Bij bouwplannen op, aan of in de omgeving van een monument wordt er in het kader van welstand op gelet dat de gebouwen het beeld van het monument respecteren.

De gemeente moet optreden als er zonder vergunning of in afwijking van een vergunning wordt gebouwd. Dit geldt voor alle panden. Handhaving van monumenten en MIP-panden hebben echter prioriteit. De kans is immers groot dat monumentale waarden verloren gaan als er zonder vergunning of afwijkend van een vergunning wordt gebouwd.

Natuur en landschap

Zoals gezegd, is het belangrijk om zorgvuldig met de omgeving van een monument om te gaan. Dit geldt vooral voor cultuurhistorische waarden in het landelijk gebied. Daarbij gaat het niet alleen om gebouwde monumenten, maar ook om archeologische waarden en historisch-geografische elementen en structuren. De gemeente let hier op bij het maken van beleid op het gebied van natuur- en landschap. Belangrijk project op dit gebied is de Structuurvisie.

Hoofdstuk 4

Naar een echt monumentenbeleid

Welke richting willen we op met onze zorg voor monumenten de komende vijf jaar? In dit hoofdstuk wordt hier een antwoord op gegeven. We beschrijven het hoofddoel en de hoofdlijnen van het beleid: het behouden en versterken van de monumentenlijst, het vergroten van het draagvlak voor monumentenzorg en het integreren van

monumentenzorg in andere beleidsterreinen. Tot slot geven wij een overzicht van alle andere doelen die wij met het monumentenbeleid hebben.

Doel

In 2012 was het 70 jaar geleden dat de Noordoostpolder werd drooggelegd en bestond de gemeente Noordoostpolder 50 jaar. Wij zijn ons bewust van onze bijzondere geschiedenis en het kenmerkende erfgoed. Monumentenbescherming is voor ons een instrument om de ruimtelijke kwaliteit en het erfgoed te behouden.

Met ons monumentenbeleid willen wij objecten en gebouwen in stand houden en aanwijzen die van algemeen belang zijn wegens hun schoonheid, hun betekenis voor de wetenschap of hun cultuurhistorische waarden, bouwkundige aard of architectuur. Door het behoud en herstel van deze objecten en gebouwen willen wij een bijdrage leveren aan het versterken van de identiteit en het karakter van onze gemeente. Om dit te bereiken gaan wij de komende vijf jaar door met het aanwijzen van cultuurhistorisch waardevolle panden tot gemeentelijk monument.

Behouden en versterken

Het historische karakter van Noordoostpolder vormt de identiteit van onze gemeente. Het is iets om trots op te zijn en uit te dragen; wij kunnen ons hiermee profileren. Gemeentelijk monumentenbeleid blijft nodig om deze identiteit te behouden en te versterken, voor de huidige generatie en voor de generatie van de toekomst. Monumenten maken de cultuurhistorie van Noordoostpolder zichtbaar, leesbaar en beleefbaar. Met creativiteit en durf, door samenwerking, stimulering en voorlichting, door presentatie en educatie geeft de gemeente samen met bewoners en partners de geschiedenis van de gemeente een nieuw leven.

De Noordoostpolder is op de tekentafel ontstaan. Het is belangrijk dat wij nieuwe gemeentelijke monumenten aanwijzen die deze oorspronkelijke opzet laten zien. In de praktijk betekent dit dat we streven naar een lijst waarop alle categorieën monumenten goed zijn vertegenwoordigd. Eén categorie is tot nu onderbelicht gebleven in ons monumentenbeleid: industrieel erfgoed. Ook is er meer aandacht nodig voor complexen van objecten, zoals een boerderij met schuur en daaromheen een singel.

Onze gemeente heeft een kenmerkende structuur met Emmeloord als centrum en de daaromheen – gelijkwaardige – kernen. Alle kernen moeten daarom goed vertegenwoordigd zijn op de monumentenlijst.

Meer draagvlak creëren

Door mensen bewust te maken van onze cultuurhistorie kunnen wij onze identiteit versterken. Monumenten kunnen bovendien een belangrijke rol spelen in de marketing van onze gemeente. Een gedeeld verleden kan zorgen voor verbondenheid tussen burgers en een herkenbare eigen plek in een snel veranderende wereld. Naast het behouden, beheren en beschermen van onze monumenten, willen wij de kennis van ons erfgoed en het draagvlak hiervoor de komende jaren vergroten. Bij de bevolking, de monumenteneigenaren, de politiek en andere beleidssectoren. Dit is een continu proces waarin monumenten een belangrijke rol spelen. Ook samenwerking met betrokken burgers en organisaties is essentieel.

Om het draagvlak voor monumentenzorg te vergroten, zetten wij in op de volgende zaken:

- het actueel houden van de gemeentelijke monumentenlijst;
- cultuurhistorie onderdeel laten zijn in de ruimtelijke ordening en hiervoor aandacht vragen binnen de gemeentelijke organisatie;
- mensen enthousiast maken voor onze eigen geschiedenis met een (meertalige) publieksfolder;

- overleg voeren met woningcorporaties over het beheer van monumenten;
- deelname aan de Open Monumentendag stimuleren;
- website onderhouden. De (toekomstige) eigenaren van monumenten moeten via de site geïnformeerd over monumentenzorg in Noordoostpolder. Mensen moeten hun vragen over monumenten online kunnen stellen;
- excursies organiseren. dit kunnen thematische rondleidingen zijn langs/bij monumenten, in samenwerking met de monumentencommissie en particuliere organisaties;
- publicaties verzorgen. De monumentencommissie maakt een jaarverslag over wat er is bereikt. De gemeenteraad krijgt dit verslag. Bovendien wordt het op de gemeentelijke website gezet.

Monumentenzorg integreren met andere beleidsterreinen

Monumentenzorg heeft raakvlakken met vele andere beleidsterreinen. Een integrale benadering kan de monumentenzorg versterken. Soms is dit al bij wet geregeld. In een bestemmingsplan moet een gemeente bijvoorbeeld omschrijven hoe wordt omgegaan met de cultuurhistorie in een gebied. Als gemeente hebben wij echter ook de vrijheid om monumentenzorg in ander beleidsterreinen te integreren. Wij zien dit als een kans.

Wat betreft de ruimtelijke ordening, worden de 'ruimtelijke cultuurhistorische waarden' al beschreven in de nieuwe bestemmingsplannen. Onder deze waarden vallen niet alleen gebouwen, maar ook historische stedenbouw en cultuurlandschap.

Monumentenzorg moet ook onderdeel zijn van ons beleid op het gebied van recreatie en toerisme. Cultuurhistorische elementen in onze gemeente kunnen we immers gebruiken om meer toeristen te trekken. Dit doen wij door bijvoorbeeld fietsroutes langs monumenten aan te leggen.

Monumenten kunnen ook een bijdrage leveren op het gebied van educatie. Bijvoorbeeld in het ontwikkelen van een gevoel voor kunst en schoonheid of in het bevorderen van een (cultuur)historisch besef. Wij vinden het belangrijk dat basisschoolleerlingen iets meekrijgen over de geschiedenis van hun geboorte- en/of woonplaats.

Subsidies overzichtelijker maken

Instandhouden van erfgoed kost vaak geld. Er bestaan verschillende fondsen en subsidiemogelijkheden om de kosten voor de eigenaar te verlagen. Deze zijn echter niet altijd bekend bij de eigenaren. De gemeente wil daarom meer aandacht besteden aan deze subsidieregelingen. Dit geldt zowel voor de subsidies die de gemeente zelf biedt als voor het aanvragen van subsidies voor onderhoud van erfgoed dat de gemeente beheert.

De komende jaren willen wij de gemeentelijke subsidieregelingen overzichtelijker maken. De gemeente beschikt nu over twee subsidies: de subsidie voor onderhoud en restauratie van monumenten en het Torenfonds. Van het laatstgenoemde fonds is de afgelopen jaren weinig gebruikgemaakt. Wij stellen daarom voor om deze subsidieregelingen te evalueren. Bij de evaluatie dient ook rekening te worden gehouden met toekomstige bezuinigen.

Het abonnement bij de Monumentenwacht van € 35, - per jaar wordt nu al wel vergoed. De eigenaren van monumenten voelen zich hierdoor meer betrokken bij de monumentenzorg. Het voorstel is deze vergoeding te handhaven.

Bij het aanwijzen van gemeentelijke monumenten houden wij rekening met het vastgestelde subsidieplafond. Dit is het saldo van een fonds, dat de gemeente jaarlijks aanvult. Op de gemeentebegroting wordt hiervoor een bedrag vastgesteld. Wanneer er geen financiële middelen zijn, zal de gemeente, afgezien van spoedgevallen, geen nieuwe aanwijzingen doen. Is er aan het eind van een jaar budget over voor onderhouds- en restauratiesubsidie, dan blijft dit voor dit doel gereserveerd.

Groene monumenten aanwijzen

Onze gemeente heeft nog geen groene monumenten. Dit is echter wel een toekomstige categorie om rekening mee te houden. Vanwege het patroon van wegen met bijbehorende beplanting heeft de RCE de gemeente Noordoostpolder aangewezen als 'Wederopbouwgebied'.

Wij zijn als gemeente verantwoordelijk voor het onderhoud van het groen langs veel polderwegen. Behoud en herstel van de beplanting langs deze gemeentelijke buitenwegen vraagt om aandacht, ook omdat deze beplanting vaak door ziektes wordt bedreigd. De gemeente heeft mogelijkheden om subsidie aan te vragen voor herstel van beplanting.

Onderhoud stimuleren

Om ons monumentenbestand in goede conditie te houden, is regelmatig en verantwoord onderhoud nodig. Structureel onderhoud kan noodzakelijke restauraties voorkomen. Uiteindelijk gaan de kosten van ons monumentenbeleid hierdoor omlaag. Het doel van het gemeentelijk subsidiebeleid is daarom om eigenaren te stimuleren regelmatig onderhoud aan het monument te doen. Sommige eigenaren voelen zich mogelijk beperkt in hun vrijheid omdat hun pand als monument is aangemerkt. De gemeente kan deze eigenaren een tegemoetkoming in de extra kosten voor onderhoud en restauratie bieden. De komende jaren zullen we de eigenaren hiervan op de hoogte brengen.

Informatie en advies geven

Behalve het onderhouden en restaureren van monumenten is ook het geven van informatie en kennis over monumenten(zorg) van belang. Goede communicatie en voorlichting kunnen zorgen voor meer betrokkenheid en wederzijds begrip tussen de gemeente en de eigenaren. Hiervoor willen wij de volgende middelen inzetten:

- de brochure 'Gemeentelijke monumenten'. Voorafgaand aan de aanwijzingsprocedure krijgen de eigenaren van gemeentelijke monumenten informatie over monumentenzorg, zoals informatie over onderhoud, relevante monumentenorganisaties, informatie over goedkope financieringsmogelijkheden en wet- en regelgeving;
- een fysiek loket op het gemeentehuis. Eigenaren van monumenten kunnen bij de gemeente terecht voor informatie en advies over hun monument. Het gaat dan bijvoorbeeld om subsidies en financieringsregelingen, restauraties en verbouwingen, vergunningen en andere regelgeving. Waar mogelijk worden mensen doorverwezen naar de juiste instanties. De loketfunctie geldt niet alleen voor de gemeentemonumenten, maar ook voor rijksmonumenten;
- openbare vergaderingen monumentencommissie. Belangstellenden kunnen aanwezig zijn bij deze vergaderingen;
- de gemeentelijke website. De gemeente informeert eigenaren van monumenten ook via de eigen website. Hierop staan ook links naar andere organisaties en instanties op het gebied van monumentenzorg.

Herbestemming vergemakkelijken

Monumenten kunnen in de loop der tijd hun oorspronkelijke functie verliezen. Leegstand is niet wenselijk. Daarom wil de gemeente het herbestemmen van gemeentelijke monumenten vergemakkelijken en stimuleren. Het gaat dan vooral om voormalig agrarische woningen en bedrijfsgebouwen. Ruimtelijke ordening speelt hierbij een belangrijke rol. Eigenaren die een nieuwe bestemming willen geven aan een gemeentelijk monument lopen nu nog vaak tegen lange, ingewikkelde procedures aan. In de nieuwe bestemmingsplannen biedt de gemeente meer mogelijkheden en kortere procedures voor gemeentelijke monumenten (en ook voor rijksmonumenten en MIP-panden) die hun oorspronkelijke functie verliezen. Uiteraard moet de nieuwe bestemming

van het pand passend zijn in de omgeving en moet een eigenaar rekening houden met het cultuurhistorisch karakter van het object of het gebouw en de omgeving.

Hoofdstuk 5

Gemeentelijke monumenten

Een van de belangrijkste doelen van het monumentenbeleid is het maken van een representatieve gemeentelijke monumentenlijst. In dit hoofdstuk beschrijven wij de procedure hoe een gemeentelijk monument wordt aangewezen.

Aanwijzing gemeentelijke monumenten

De Erfgoedverordening gemeente Noordoostpolder 2012 regelt de aanwijzing en bescherming van gemeentelijke monumenten. Het aantal beschermde monumenten verandert in de loop der tijd. Iedere periode komen er monumenten bij, als uitdrukking van een ontwikkeling die heeft plaatsgevonden.

Het Oversticht heeft in 2012 de gemeentelijke monumentenlijst geactualiseerd. Wij streven naar het up-to-date houden van de lijst en bovendien naar meer evenwichtigheid. De monumenten moeten het verhaal van Noordoostpolder in al haar facetten vertellen: het historische, sociale, culturele, economische, stedenbouwkundige en architectonische verhaal. Bijna de helft van de monumenten op de huidige monumentenlijst zijn zogenaamde 'losse objecten'. Het gaat meestal om woonhuizen en boerderijen en om een aantal kerkelijke gebouwen. De categorie weg- en waterwerken is met vijf en vier objecten vertegenwoordigd. Er staat slechts één horecapand op de lijst. Met andere woorden: de huidige lijst is niet evenwichtig. De komende jaren willen wij hierin, zoals gezegd, verandering brengen.

Aanwijzingsprocedure

Het college beslist of een object of gebouw beschermd gemeentelijk monument wordt. Daarbij weegt het college de belangen van de rechthebbende af tegen de belangen van de te beschermen monumentale waarden. Voordat het college een besluit neemt, kunnen belanghebbenden mondeling en schriftelijk hun zienswijzen kenbaar maken. De monumentencommissie adviseert het college over de aanwijzing. Ook de commissie hoort de belanghebbenden. In tegenstelling tot het college, kijkt de commissie alleen naar de monumentale aspecten. Hieronder beschrijven wij de onderdelen van de aanwijzingsprocedure.

1. Inventarisatie

De monumentencommissie maakt een selectie uit de lijst die door het Oversticht is geactualiseerd. Ook panden die niet op deze lijst staan, kunnen tot gemeentelijk monument worden aangewezen. Het college kan een voorstel doen, maar ook een belanghebbende kan een aanvraag indienen.

2. Voorselectie

Tijdens de voorselectie wordt de monumentale waarde van een object of gebouw beschreven. Zo is duidelijk hoe het monument eruitziet op het moment dat het op de gemeentelijke monumentenlijst komt te staan. De beschrijving bevat in ieder geval:

- een recente, duidelijke foto van het object of het gebouw;
- plaats en straat (kadastrale aanduiding), en eventuele naam van het pand/object;
- oorspronkelijke en huidige functie;
- bouwjaar en bouwstijl;
- omschrijving van de karakterisering van het monument: wat is van belang voor de monumentale waarde;
- situering en de omgeving van het pand;
- bijzonderheden;

- heldere motivatie waarom het object moet worden opgenomen op de gemeentelijke monumentenlijst. Alle selectiecriteria moeten hierin worden behandeld.

Na deze beschrijving waardeert de monumentencommissie het object of gebouw aan de hand van objectieve criteria. Dit bepaalt welke objecten of gebouwen als eerste als gemeentelijke monumenten worden aangewezen. Het gaat om de volgende criteria:

A. Cultuurhistorische waarde en ouderdom. Het object moet betekenis hebben en beeldbepalend zijn voor de omgeving en een relatie hebben met de lokale geschiedenis. Verder is bepalend welke betekenis het object had voor bijvoorbeeld de agrarische sector, het ambacht, wonen, religie etc., en welke kenmerken dit aantonen.

B. Bouwstijl, karakteristieke elementen, ouderdom en interieur. De bouwstijl van een object moet iets zeggen over de tijd waarin het object is gebouwd en door welke architect het is ontworpen. Typologie van boerderijen in hun omgeving en de karakteristieke elementen van bijgebouwen en het erf worden in de beoordeling meegenomen. Gaafheid van de detaillering is belangrijk.

Ouderdom speelt een minder grote rol bij de beoordeling van een object. De ondergrens van 50 jaar of ouder geldt niet meer en naoorlogse moderne architectuur kan ook waardevol zijn. De ouderdom wordt bepaald aan de hand van het architectuurhistorisch onderzoek, het historisch archief en/of gegevens uit het kadaster vastgelegd.

C. Situering in zijn/haar omgeving. Tijdens de aanwijzingsprocedure kijkt de gemeente wat de relatie van het object of het gebouw is met het landschap of dorp/stedelijke omgeving. Een object dat niet op zichzelf, maar in een betekenisvolle omgeving staat, kan van grotere waarde zijn dan een alleenstaand object. De omgeving kan betrekking hebben op andere objecten, maar ook op een landschap. Als er meerdere waardevolle objecten bij elkaar staan, kan een gemeente kiezen tussen individuele bescherming per object of een complex van objecten als monument aanwijzen.

D. Unieke waarde. De gemeente kijkt ook of het object of gebouw uniek is en of er in de omgeving vergelijkbare objecten staan.

3. Voornemen college

De monumentencommissie adviseert het college om het voornemen uit te spreken om een pand aan te wijzen als gemeentelijk monument. Vanaf het moment dat het college dit voornemen heeft uitgesproken, mag het pand niet zonder vergunning worden veranderd. Dit voorkomt dat het object of het gebouw tijdens de aanwijzingsprocedure achteruitgaat in cultuurhistorische waarde.

4. Contact met eigenaren

De eigenaar krijgt schriftelijk bericht van de monumentenambtenaar over het voornemen van het college. Hierin staat het hoe en waarom van de mogelijke aanwijzing van het pand. De eigenaar wordt tevens uitgenodigd voor de vergadering van de monumentencommissie. Hij kan dan zijn visie op de beoogde aanwijzing laten weten en ook zijn mening geven over de beschrijving van zijn pand (voor zover aanwezig). Buren zijn geen belanghebbende bij de aanwijzing van een monument.

5. Besluitvorming aanwijzing

De monumentencommissie brengt vervolgens advies uit aan het college over het al dan niet aanwijzen van een object of gebouw als gemeentelijk monument. Het college beslist uiteindelijk. Voor een groot deel gaat het college af op het advies van de monumentencommissie over de waarde van het pand als monument. Maar dit is niet genoeg. Het college moet ook de belangen van de eigenaren wegen. Daarnaast wordt rekening gehouden met het gewenste gebruik van het pand, zeker wanneer het gaat om

een gebouw met een religieuze functie, een winkel- of ander bedrijfspand. Deze werkwijze is erg belangrijk omdat de gemeente het aan de eigenaar verplicht is om de belangen zorgvuldig af te wegen. Bovendien is het volgen van de juiste procedure van belang bij eventuele bezwaar- en beroepsprocedures.

6. Rechtsbescherming eigenaren

Op grond van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) moet de gemeente belanghebbenden de gelegenheid bieden om hun zienswijze te geven op het voornemen om een pand op de gemeentelijke lijst te zetten. De eigenaar krijgt hierover vooraf bericht. Tegen het aanwijzingsbesluit kunnen belanghebbenden bezwaar en beroep indienen. Dit is bepaald in de Awb (respectievelijk artikel 7:1 en 8:1 Awb)

7. Evaluatie inzet financiële middelen

De gemeente zal regelmatig checken of het budget toereikend is om een goed beleid te voeren.

Spoedprocedure

In spoedeisende gevallen, zoals een dreigende sloop, hoeft het college geen advies te vragen aan de monumentencommissie en kan het direct een besluit nemen over het aanwijzen van een gemeentelijk monument.

Hoofdstuk 6

Rijksmonumenten

Naast gemeentelijke monumenten heeft onze gemeente ook 52 rijksmonumenten (zie bijlage). De zorg hiervoor is geregeld in de Monumentenwet 1988. De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen kan beschermde rijksmonumenten aanwijzen. Dit kan een eigen initiatief van de minister zijn, maar belanghebbenden kunnen ook een verzoek bij de minister indienen. Voordat hij een object of een gebouw aanwijst als beschermd monument vraagt de minister advies aan het college. De beschermde rijksmonumenten worden ingeschreven in het Rijksmonumentenregister.

Bijlage 1: Rijksmonumenten

Rijksmonumenten gebouwd

Plaats	Adres	Rijksnr	Hoofdcategorie	Type
Emmeloord	Espelerweg 4	514748	Boerderij	molen
Emmeloord	Jasmijnstraat 9	514752	Handel	kantoor
Emmeloord	Acacialaan 11	514737	Woning	woonhuis
Emmeloord	Acacialaan 13	514738	Woning	woonhuis
Emmeloord	Acacialaan 5	514733	Woning	woonhuis
Emmeloord	Acacialaan 7	514735	Woning	woonhuis
Emmeloord	Acacialaan 9	514736	Woning	woonhuis
Emmeloord	Berkenlaan 10	514744	Woning	woonhuis
Emmeloord	Berkenlaan 11	514745	Woning	woonhuis
Emmeloord	Berkenlaan 12	514746	Woning	woonhuis
Emmeloord	Berkenlaan 2	514740	Woning	woonhuis
Emmeloord	Berkenlaan 4	514741	Woning	woonhuis
Emmeloord	Berkenlaan 6	514742	Woning	woonhuis
Emmeloord	Berkenlaan 8	514743	Woning	woonhuis
Emmeloord	Koningin Julianastraat 1	514764	Woning	woonhuis
Emmeloord	Koningin Julianastraat 13	514765	Woning	woonhuis
Emmeloord	Meidoornstraat 1	514760	Woning	woonhuis
Emmeloord	Meidoornstraat 13	514761	Woning	woonhuis
Emmeloord	Meidoornstraat 21	514762	Woning	woonhuis
Ens	Schokkerringweg 43	527057	Boerderij	boerderij
Ens	Schokkerringweg bij 43	527058	Boerderij	bijschuur
Ens	Middelbuurt 3	526159	Handel	ijsloper schuur
Ens	Palenweg bij 5	30728	Kerk	kerk
Ens	Schokland 3	30727	Kerk	kerk
Ens	Vluchthavenpad 1	526154	Weg- en waterbouwk	Lichtwachters woning
Ens	Vluchthavenpad BY 1	526158	Weg- en waterbouw	Misthoorn huisje
Ens	Arnoldus van Bockholtstraat 1	514747	Woning	woonhuis
Kraggenburg	Kadoelerweg 14	514753	Boerderij	
Kraggenburg	Zwartemeerweg 46	514758	Boerderij	
Kraggenburg	Zwartemeerweg bij 46	527061	Boerderij	Aardappel bewaarplaats
Kraggenburg	Kadoelerweg bij 1	514772	Gemaal	Gemaal (Smeenge)
Kraggenburg	Kadoelerweg bij 1	514774	Weg- en waterbouw	Bedienings Gebouw Sluiswachter huisje
Kraggenburg	Kadoelerweg bij 1	514773	Weg- en waterbouw	Schutsluis
Kraggenburg	Kadoelerweg bij 1	514775	Weg- en waterbouw	Schottenbalk loods
Kraggenburg	Kadoelerweg 1a	514776	Woning	Dienstwoning
Kraggenburg	Zwartemeerweg 23	30726	Weg- en waterbouw	Oud Kraggenburg lichtwachters woning met

				toren
Marknesse	Oudeweg 23	514755	Woning	Woonbarak
Nagele	Ring 1	530934	Onderwijs en wetenschap	schoolgebouw
Nagele	Ring 11	530933	Onderwijs en wetenschap	schoolgebouw
Nagele	Ring 17	530932	Onderwijs en wetenschap	schoolgebouw
Rutten	Gemaalweg 25	514750	Weg- en waterbouw	Gemaal Buma
Rutten	Gemaalweg 25	527008	Weg- en waterbouw	Schutsluis Gemaal Buma
Rutten	Gemaalweg 25	527009	Weg- en waterbouw	Transformator gebouw Gemaal Buma
Rutten	Gemaalweg 25	527010	Weg- en waterbouw	Sluiswachters Huis Gemaal Buma
Rutten	Gemaalweg 25	527011	Weg- en waterbouw	Schottenbalk loods Gemaal Buma

Bijlage 2: gemeentelijke monumenten

	Plaats	Adres	Categorie
1	Bant	Zuidwend 2	Kerk, Bantsiliek
2	Emmeloord	Bomenweg 22	Boerderij
3	Emmeloord	De Deel 25	Poldertoren*
4	Emmeloord	Kampwal 1 Smeden 2a/b	Kerk
5	Emmeloord	Noordzijde 1	Kerk, klokkentoren en pastorie
6	Ens	Kerkplein 1	Kerk, pastorie
7	Ens	Kerkplein 30	Kerk
8	Ens	Kerkplein 32	Kerk, bijgebouw
9	Ens	Kerkplein 10	woning
10	Ens	Kerkplein 12	Woning
11	Ens	Kerkplein 14	Woning
12	Ens	Kerkplein 16	Woning
13	Ens	Kerkplein 18	Woning
14	Ens	Kerkplein 2	Woning
15	Ens	Kerkplein 20	Woning
16	Ens	Kerkplein 22	Woning
17	Ens	Kerkplein 24	Woning
18	Ens	Kerkplein 26	Woning
19	Ens	Kerkplein 28	Woning
21	Ens	Kerkplein 4	Woning
22	Ens	Kerkplein 6	Woning
23	Ens	Kerkplein 8	Woning
24	Ens	Ramsweg 1-I	Luchtwachtoren
25	Ens	Zoudenbalchstraat 2-4	Kerk en pastorie
26	Kraggenburg	Leemringweg 21-I en II	Boerderij, pachterswoning, schuren
27	Kraggenburg	Neushoornweg 11	Oostenrijkse woning
28	Kraggenburg	Zwartemeerweg 29a	Landarbeiderswoning
29	Kraggenburg	Zwartemeerweg 29b	Landarbeiderswoning
30	Luttelgeest	Kerkstraat 1	Kerk
31	Luttelgeest	Uiterdijkenweg 33	Boerderij
32	Marknesse	Baarloseweg 4-II	Tuinbouwbedrijf
33	Marknesse	Blokzijlerweg 1	Tuinbouwbedrijf
34	Marknesse	Blokzijlerweg 10	Oostenrijkse woning
35	Marknesse	G. Lokkenstraat 30	Kerk en pastorie
36	Nagele	Ring 15	Kerk en klokketoren*
37	Rutten	Ruttenseweg 14-I	Boerderij, pachterswoning
38	Rutten	Lemsterweg 50	Boerderij
39	Tollebeek	Steenbankpad 13	Boerderij
40	Tollebeek	Steenbankpad 16	Boerderij
41	Tollebeek	Urkerweg 48-a	Boerderij

* Genomineerd als Rijksmonument

* Genomineerd als Rijksmonument